

DEVLETİN YASAL MİRASÇILIĞI

(Legal Heirship of the State)

Doç. Dr. İpek SAĞLAM*

ÖZET

Hukuk sistemimize göre bir kimsenin geride mirasçı bırakmaksızın ölmesi söz konusu olamaz. Bu nedenledir ki, bir ölüm olayının ardından terekeye dahil mal ve hakların sahihsiz kaldığı bir durum gerçekleşemez. İlk üç zümrede mirasçı bulunmuyorsa ve mirasbırakan da ölüme bağlı bir tasarrufu ile terekenin tamamı için bir mirasçı atamadıysa, Devlet yasal mirasçı sıfatıyla mirası kazanır. Devlet de diğer yasal mirasçılar gibi bir külli haleftir ancak diğer yasal mirasçılardan farklı olarak, mirasbırakanın borçlarından sadece kendisine intikal eden tereke değerleri ile sınırlı bir sorumluluğu vardır. Çalışmamızda Devlet'in yasal mirasçılığının koşulları, milletlerarası hukuktaki görünümü, sonuçları, Devlet'in miras ret hakkının bulunup bulunmadığı tartışılmış ve Devlet'in yasal mirasçılığının istisnasını teşkil eden düzenlemeler ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Devlet'in yasal mirasçılığı, külli halef, mirasın kazanılması, ölüme bağlı tasarruf, yasal mirasçılık.

Abstract

In our legal system, a person could not pass away without leaving an heir behind. Therefore, the heritage including the assets and the rights could not become unclaimed after the deceased person. If there is no heir in the first three classes and the decedent did not designate an heir for the whole heritage via testamentary disposition, State will receive the heritage in the capacity of legal heir. State is also a total subrogee like the other legal heirs; however unlike the other legal heirs, State is only responsible for the debts of the decedent with the amount of the heritage that he/she is inherited. This Article aims to determine the conditions of the State's legal heirship, its aspects and consequences under international law and discusses whether the State could renounce decedent's inheritance rights and points out the regulations that constitutes exceptions regarding the Legal Heirship of The State.

Keywords: State's legal heirship, total subrogee, receiving the heritage, testamentary disposition, legal heirship.

---

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

GİRİŞ

Hukukumuzda göre ilk üç zümrede mirasçısı olmayan, geride sağ kalan bir eşi bulunmayan ve mirasbırakanın yapmış olduğu bir ölüme bağlı tasarruf ile terekenin tamamına atanmış bir mirasçının mevcut olmadığı terekelerde Devlet, yasal mirasçı sıfatı ile mirası kazanmaktadır. TMK.'nin 501. maddesi uyarınca (EMK. madde 448¹), “*Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası Devlete geçer*”. Bu hükme göre Devlet'in yasal mirasçı sıfatını kazanabilmesi, mirasbırakanın Devlet'ten başka hiçbir yasal mirasçısının bulunmamasına, ve ayrıca terekenin tamamı için atanmış bir mirasçının olmamasına bağlıdır². Kısacası Devlet'in yasal mirasçılığı tali niteliktedir. Gerçekten de ortada hiçbir yasal mirasçı bulunmamasına rağmen, terekenin tamamı için atanmış bir mirasçı bulunmaktaysa, terekenin tamamı ona ait olur ve Devlet'e sıra gelmez. İlk üç zümrede hiçbir mirasçının ve eşin bulunmadığı bir durumda, mirasbırakan terekenin tamamı için değil, bir kısmı için mirasçı atanmış olursa, terekenin kalan kısmı Devlet'e nihai yasal mirasçı olarak intikal edecek, terekenin tamamı üzerinde atanmış mirasçı ve Devlet, hak sahibi olacaklardır³. Unutulmaması gerekir ki, hiçbir tereke mirasçısız kalmaz. Tereke üzerinde hak sahibi olabilecek Devlet'ten başka yasal mirasçı veya atanmış mirasçıya ulaşılamasa dahi, terekenin akibeti belirsiz bırakılmaz, Devlet terekeye el koyar.

Devlet, tereke üzerinde, özel hukuktan doğan yasal mirasçılık sıfatı ile hak kazanmaktadır ve Devlet'in mirasçılığı saklı paylı bir mirasçılık değildir. Tıpkı diğer yasal mirasçılar gibi, Devlet'in mirasçılığı belli bir sıraya göre gerçekleşmiş bir miras-

¹ EMK. madde 448: “Mirasçı bırakmaksızın vefat eden kimsenin mirası Devlete intikal eder.”

² Eski hukukumuzda, mirasçısı bulunmaksızın ölen kişilerin malvarlığı da Devlet'e (Beyt-ul-Mal'e) kalırdı. Devlet'in tereke üzerindeki hak sahipliği tek başına olabileceği gibi; bir kanuni mirasçı ile birlikte de gerçekleşebilirdi. Örneğin mirasbırakanın mirasçısı olarak geride kocası kalmış olsa, Devlet terekenin yarısına, koca diğer yarısına sahip olurdu. Eğer sağ kalan mirasbırakanın karısı ise, karısı terekenin ¼'üne, Devlet terekenin ¾'üne yasal mirasçı olarak el koyabilirdi. Bu örnekler için bkz: **BERKİ**, Ali Himmet, Miras ve Tatbikat, Ankara 1951, s. 107. Buna rağmen eski hukukta Devlet mirasçı olarak kabul edilmezdi. Devlet'in terekeye dahil mallar üzerindeki hakkı, sahihsiz mallara hakimiyet ve tasarruf olarak nitelendirilmekteydi. TMK m. 501'in İsviçre Medeni Kanunu'ndaki karşılığı, İsv. MK. m. 466'dır. Devlet'in mirasçılığına dair geniş açıklamalar için bkz: **WEIMER**, Peter, BK – Berner Kommentar Band/ Nr.III/1/1/, Hausheer Heinz, Walter Hans Peter, Die Gesetzlichen Erben Die Verfügungsfähigkeit, Die Verfügungsfreiheit, Die Verfügungsarten, Die Verfügungsformen, Art. 457-516 ZGB, Bern 2009, Art. 466, N.1; **RYFFEL** Gritli, OFK – Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch), Kren Kostkiewicz Jolanta, Nobel Peter, Schwander Ivo, Wolf Stephan, ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Orell Füssli Verlag AG 2011, Art. 466, N. 1; G, **GÖKSU** Tarkan, CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Breitschmid Peter, Rumo Jungo, Erbrecht Art. 457 – 640 ZGB, Schulthess Juristische Medien AG 2012, Art. 466, N. 1.

³ Örneğin terekenin ¾'ü için atanmış mirasçının bulunması halinde, terekenin kalan ¼'lük kısmı Devlet'e geçecektir. Böyle bir durumda atanmış mirasçı ve Devlet, terekenin tamamı üzerinde elbirliği ile hak sahibi olacaklardır.

çılık olgusudur⁴. Devlet'in mirasçılığı özel hukuk anlamında bir mirasçılıktır ve bu durum Devlet'in sahihsiz mallara hakimiyet ve tasarruf hakkı dolayısıyla el koymasına ilişkin kamusal yetkisinin bir uygulama alanı değildir⁵.

Mirasın nihai yasal mirasçı olarak intikal ettiği Devlet, hangi Devlettir? Mirasbırakanın vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu Devlet mi; yoksa mirasbırakanın yerleşim yerinin bulunduğu Devlet mi? Bu hususta TMK. m. 501'de bir açıklama yer almaktadır. Ancak bu hükümde kastedilen Devlet, Türkiye Cumhuriyeti'dir.

I- Milletlerarası Özel Hukuk Açısından Devletin Mirasçılığı

Miras hukukuna ilişkin davalarda, kanunlar ihtilafı kurallarının devreye girmesi için bir yabancılık unsuru bulunmalıdır. Yabancılık unsuru taşıyan bir miras uyumsuzluğu belirdiğinde, uygulanacak hukuk, MÖHUK. madde 20 uyarınca tespit

⁴ **ANTALYA**, O. Gökhan, Miras Hukuku, İstanbul 2009, s. 105; **AYBAY**, Aydın, Miras Hukuku Dersleri, T.C. Maltepe Üniversitesi Yayınları 2000, s. 31. BGB 1936 uyarınca da; hiç mirasçısı bulunmayan kişinin mirasçısı Devlet'tir. Mirasbırakanın birden fazla federal vatandaşlığı var ise bu Devletlerden her biri eşit miras hakkına sahiptir.

⁵ **HATEMİ**, Hüseyin, Miras Hukuku, İstanbul 2014, s. 37; **İMRE**, Zahit/ **ERMAN**, Hasan, Miras Hukuku, Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, İstanbul 2015, s. 36; **OĞUZMAN**, M. Kemal, Miras Hukuku Gözden Geçirilmiş 6. Bası, İstanbul 1995, s. 92; **WEIMER**, Art. 466, N.9; **RYFFEL**, Art. 466, N.4; **GÖKSU**, Art. 466, N.6 . Mirasbırakanın kendisinden ne kadar uzak olursa olsun üst soyunda yer alan bir kişi mevcut olduğu takdirde (örneğin mirasbırakanın büyük anne ve büyük babalarının anne ve babaları ile bunlarının altsoylarının, kısacası 4. zümrenin içinde mirasçılarının olması durumunda), terekenin bunlara geçmesinin uygun olacağını, modern hukuk sistemlerinde Devlet'in terekeden zaten veraset ve intikal vergisi aldığını, bu sebeple de sanki mirasbırakanın hisımı imiş gibi kabul edilerek nihai yasal mirasçının Devlet olmaması gerektiğini, üstelik Devlet'in hem veraset ve intikal vergisi alıp hem de aynı zamanda terekenin yasal mirasçısı konumunda bulunmasının, sosyal adalete aykırı olduğunu savunan düşünce için bkz: **BERKİ**, Şakir, " Türk Medeni Kanununda Devletin Mirasçılığı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XX, S. 1-4, 1963, s. 119. Yine aynı yazara göre, Devlet, sahihsiz terekeye mirasçı sıfatı ile değil hakimiyet ve tasarruf hakkı sebebiyle el koymaktadır. Bu görüş, bir diğer açıdan, yasal mirasçılar arasında bir tüzel kişinin bulunmaması gerektiği düşüncesini de yansıtır. Bu düşünce yasal mirasçılarının sadece gerçek kişilerden oluşması gerektiğini savunur. Yazarın fikrine göre, Devlet'in yasal mirasçı olarak kabul edilmediğinin bir diğer emaresi de; Devlet'in mirasçılığı ile diğer yasal mirasçılarının mirasçılıkları arasında çeşitli farkların öngörülmüş olmasıdır. Bu hususa ilişkin geniş açıklamalar için bkz: **BERKİ**, Ş., s. 116 – 118. Günümüzde hakim görüş, Devlet'in terekeye mirasçı sıfatı ile el koyduğu yönündedir ve aksi görüşe katılmak için yeterli dayanak bulunmadığından, BERKİ'ye katılmamaktayız. BERKİ'nin zümreler içerisinde ne kadar uzak olursa olsun (hatta 4. zümrede bulunsada dahi), kan bağıyla bağlı bir kişinin yer alması halinde, bu kişinin mirasçı olarak terekeye el koymasının daha uygun olduğu, Devlet'in yasal mirasçılığının sakınca teşkil ettiği ve engellenmesi gerektiği düşünceleri karşısında, şu gerekçeler de ileri sürülmektedir: Eskiden ailelere düşen hizmetlerden pek çoğu bugün Devlet eliyle yerine getirilmektedir. Eğitim, öğretim, meslek kazandırma, hasta ve düşkünlere yardım, ve vesayet işleri Devlet'e ait bulunmaktadır. Yine günümüzde, toplum hayatında ve psikolojisinde aile ve hısımlık kavramları boyut değiştirmiş olup, daralmıştır. Bu sebeple de mirasçılık sıfatının çok uzak kan hısımlarına değin genişletilmesi fikri artık gözden düşmüştür. Bu konudaki açıklamalar için bkz: **İMRE / ERMAN**, s. 36.

edilir. 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un⁶ 20. maddesinin (1). fıkrasında yer alan düzenlemeye göre: "Miras ölenin milli hukukuna tabidir. Türkiye'de bulunan taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanır." Aynı maddenin (3). fıkrasına göre de: "Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke Devlete kalır." Bu durumda, ölene milli hukuku uygulanacaktır. MÖHUK. madde 20'de ölenin hangi andaki milli hukukunun esas alınacağı belirtilmemiştir. Buna rağmen burada adı geçen milli hukukun, mirasbırakanın ölümü anındaki milli hukuku olduğu kabul edilmektedir⁷. Mirasçı bırakmadan ölen Türk vatandaşı mirasbırakanın terekesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne kalacaktır.

Ayrıca MÖHUK'un 20. maddesinin 1. fıkrasının ikinci cümlesi uyarınca tereke unsuru taşınmaz, Türkiye'de bulunuyorsa, bu taşınmaz hakkında Türk hukuku uygulama alanı bulacaktır. Bu kural, tek taraflı bir bağlama kuralıdır⁸. Bu kurala göre, sadece Türk hukuku yetkili kılınmaktadır. 5718 Sayılı MÖHUK. da da açıkça ifade edildiği üzere, Milletlerarası Özel Hukuk Sistemi'nde tüm tereke, tek bir hukuk esasına tabi kılınmıştır⁹. Ancak mirastan doğan kanunlar ihtilafına uygulanacak bu temel ilkeye, Türkiye'de bulunan taşınmazlara ilişkin olarak bir istisna getirilmiştir. MÖHUK'un 20. maddesinde karma bir sistemden hareket edildiği görülmektedir. Kural olarak miras hukukunu ilgilendiren davalarda mirasbırakanın milli hukuku uygulanır¹⁰. Ancak tereke kapsamında bir taşınmaz yer aldığı ve taşınmazın Türkiye'de bulunması durumunda, bu taşınmaza ilişkin olarak Türk hukuku uygulanacaktır. Buna karşın, taşınmaz, başka bir ülkede ise, bu sefer taşınmazın bulunduğu ülke hukuku değil; ölenin milli hukuku devreye girecektir. Bu bilgiler ışığında MÖHUK. madde 20 (1)'i ele aldığımızda mirasbırakanın terekesine ilişkin olarak iki farklı hukukun uygulanabilmesi mümkün gözükmemektedir. Mirasbırakan

⁶ Kanun Kabul Tarihi: 27/11/2007, Resmi Gazete Tarihi: 27/11/2007, Sayı: 26728.

⁷ **TEKİNALP**, Gülören/ **UYANIK ÇAVUŞOĞLU**, Ayfer, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, 11. Bası, İstanbul, 2011, s. 294. MÖHUK'un 3. maddesi uyarınca, yetkili hukukun vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutad mesken esaslarına göre belirlendiği durumlarda, aksine hüküm bulunmadığı takdirde, dava tarihindeki vatandaşlık, yerleşim yeri veya mutad mesken esas alınır. Bu hükme göre, dava anının esas alınabilmesi için ilgili kanunlar ihtilafı kuralında hangi anın esas alınacağına tespit edilmemiş olması zorunludur. Buradan hareketle, MÖHUK. madde 20 ile MÖHUK. madde 3 bir arada ele alındığında, mirasbırakanın dava anındaki milli hukukunun nazara alınması gerekeceği söylenebilecektir. Ne var ki, dava anındaki milli hukuku uygulamak mümkün olmayacaktır. Mirasbırakanın ölümle birlikte kişiliği ve hak ehliyeti sona erecektir. Dava anında hayatta olmayan bir kişinin milli hukukundan bahsetmek uygun olmayacağından, burada esas alınması gereken an, miras bırakanın "ölüm anı" olsa gerektir. Bu konuya ilişkin detaylı açıklamalar için bkz: **EKŞİ**, Nuray, Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Miras Hukuku, İstanbul 2013, s. 34 – 35.

⁸ **ŞANLI**, Cemal/ **ESEN**, Emre/ **ATAMAN FİGANMEŞE**, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, İkinci Bası, İstanbul 2014, s. 204.

⁹ **ÇELİKEL**, Aysel/ **ERDEM**, B. Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 12. Bası, İstanbul 2012, s. 289.

¹⁰ **EKŞİ**, s. 34.

bir Türk vatandaşı ise, Türkiye’de ve yurt dışında bulunan tüm terekesine ilişkin olarak Türk hukuku uygulanacaktır. Türkiye’de taşınmazı bulunan bir yabancı devlet vatandaşı Türkiye’de öldüğünde, terekesine ilişkin olarak iki ayrı hukuk sistemi devreye girecektir. Türkiye’de bulunan taşınmaz dışındaki tüm tereke unsurlarına (hatta Türkiye’de bulunan taşınır tereke unsurlarına ve yurt dışında bulunan tüm tereke unsurlarına) ölenin milli hukuku; Türkiye’deki taşınmaz için Türk Hukuku uygulanacaktır¹¹. Yani Türkiye’deki taşınmaz mallar, milli hukukun uygulanması kuralının istisnasını teşkil etmektedir¹². Mirasbırakanın Türkiye’de bir taşınmazı bulunmasa, yabancı devlet vatandaşı olduğu için kendi milli hukuku terekesinin tamamı için geçerli olacaktır. MÖHUK. madde 20 (1), bir tek Türkiye’deki taşınmaz malları kapsam dışı tutarak, diğer tüm tereke unsurları üzerinde ölenin milli hukukunun geçerli olduğunun altını çizer.

Ayrıca, MÖHUK. m. 20 (2) uyarınca, mirasın açılması sebepleri, kazanılması ve paylaşılması hususlarında da terekenin bulunduğu yer hukukunun yetkili olacağı düzenlenmiştir¹³. MÖHUK. m. 20 (2) fıkrasıyla, fıkroda belirtilen konularda da (mirasın açılması sebepleri, mirasın kazanılması ve paylaşılması), ölenin milli hukukunun uygulanacağı ilkesine istisna getirilmiştir. Terekenin bulunduğu yer hukuku yetkili olacaktır.

MÖHUK. m. 20 (1) hükmünün uygulama alanı, maddenin müteakip fıkraları vasıtasıyla epey daraltılmış durumdadır. Madde 20 (1)’in işaret etmiş olduğu hukuk, kimlerin mirasçı olacaklarını ve bu kişilerin miras paylarının ne olacağını belirler. Yine miras hukukuna ilişkin pek çok hususta bu madde uygulama alanı bulacaktır. MÖHUK. m. 20 (3) ele alındığında ise, MÖHUK. m. 20 (1)’in uygulanmayacağını, Türkiye’de bulunan mirasçısız terekelere ilişkin olarak, mirasbırakanın milli hukukunun devreye girmeyeceğini söyleyebiliriz. Mirasçısı bulunmayan tereke Devlet’e, yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne intikal eder.

Yine MÖHUK.’un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, mirasbırakanın yabancı veya Türk vatandaşı olması herhangi bir fark yaratmayacak ve mirasçı bırakmaksızın vefat eden bu kişinin Türkiye’de taşınır ve taşınmaz malları bulunması durumunda, son yasal mirasçısı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti olacaktır¹⁴. Ortada bir çifte vatandaşlık durumu mevcutsa, taşınmaz veya taşınırlar hangi Devlet sınırları içerisinde

¹¹ **EKŞİ**, s. 34.

¹² Y. 7. HD. 28.01.2010, E. 2009/2196, K. 2010/377; 7. HD. 18.02.2010, E. 2009/3541, K. 2010/750. **EKŞİ**, s. 23- 26.

¹³ MÖHUK. m. 20 (2): “Mirasın açılması sebeplerine, iktisabı ve taksimine ilişkin hükümler terekenin bulunduğu ülke hukukuna tabidir”.

¹⁴ **İNAN**, Ali Naim/ **ERTAŞ**, Şeref / **ALBAŞ**, Hakan, Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, Genişletilmiş, Güncellenmiş, 9. Baskı, Ankara 2015, s. 159.

kalıyorsa, terekeye dahil o mallar, o Devlet'e ait olacaklardır¹⁵. MÖHUK. m. 20 (3), Türkiye'de mirasçısı bulunmayan bir terekenin mevcut olması durumunda terekenin yabancı bir Devlet'e intikal etmesini önleme amacını gütmektedir. Gerçekten de bir devlet kendi vatandaşına ait olan ve bir diğer ülkede bulunan mirasçısız bir tereke üzerinde hak iddia edemeyecektir¹⁶. Terekenin yabancı bir Devlet'e intikal etmesini engelleme amacı nazara alındığında, MÖHUK. madde 20 (1)'deki genel ilkeye bir istisna getirilmekte, ve bu hüküm maddi bir milletlerarası özel hukuk kuralı niteliği taşımaktadır¹⁷. Yine belirtelim ki, adı geçen hüküm, mirasçısız terekenin Devlet'e intikal etmesini, doğrudan uygulanacak bir kural olarak ele almıştır¹⁸. Bu kural, tereke unsurlarının Türkiye'de bulunması durumunda, yabancı ya da vatandaş ayırımı yapılmaksızın uygulanır.

MÖHUK. madde 20 (3), Türkiye'de bulunan terekenin taşınır, taşınmaz niteliklerinde unsurlara sahip olup olmadığına bakılmaksızın herhangi bir mirasçısının bulunmaması halinde, (yasal ya da atanmış mirasçılarının ya da eşin mevcut olmaması durumlarında), nihai olarak yabancı bir Devlet'e geçmesini tamamen engellemek amacıyla hazırlanmış bir düzenlemedir. Gerçekten de Türkiye'de bulunan mirasçısız bir tereke, bu hüküm sayesinde gerek kanuni mirasçı; gerekse de atanmış mirasçı sıfatıyla yabancı bir Devlet'e geçmeyecektir. Bir yabancı vefat ettiğinde, geride de mirasçısı bulunmadığında, Türkiye'de bulunan malları açısından Türkiye Cumhuriyeti nihai mirasçı olacaktır¹⁹. Kısacası terekenin Türk Devleti'ne geçmesinin koşulu, mirasçısının bulunmamasıdır. Terekenin mirasçısının bulunmadığının tespiti ise, miras statüsü hakkında yetkili olan hukuk, yani mirasbırakanın milli hukuku, taşınmazlar açısından ise Türkiye'de bulunan taşınmazlar için Türk hukuku tarafından gerçekleştirilecektir.

Milletlerarası unsur barındıran olay veya ilişkilerde herhangi bir sahibi bulunmayan tereke hususu, tek taraflı kanunlar ihtilafı kuralı ile çözüme kavuşturulmuştur. Üstelik MÖHUK. m. 20 (3), tipik bir kanunlar ihtilafı kuralı teşkil etmez, tam tersine, mirasçısız bir terekenin akıbetini ele alan maddi bir hukuk kuralıdır²⁰. Türkiye'de bulunan tereke üzerinde yabancı bir Devlet'in hakimiyet hakkı ve bu sebeple de

¹⁵ KILIÇOĞLU, Ahmet M., Miras Hukuku, Genişletilmiş 4. Bası, Ankara 2012, s. 41.

¹⁶ İki taraflı Konsolosluk antlaşmaları bu ilkeye istisna teşkil edebilir. İki taraflı Konsolosluk antlaşmaları sayesinde, akit devletler kendi vatandaşlarının diğer akit devlette bulunan menkul tereke değerleri üzerinde hak sahibi olabilmelerini mümkün kılmaktadırlar. Söz konusu antlaşmaların bazı eski tarihli olanlarında, miras davalarında uygulanacak hukukla ilgili kanunlar ihtilafı kuralı da yer alır. Bu konuda detaylı açıklamalar için bkz: EKŞİ, s. 54, s. 80 vd.

¹⁷ ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN FİGANMEŞE, s. 209.

¹⁸ ÇELİKEL / ERDEM, s. 294.

¹⁹ EKŞİ, s. 86.

²⁰ EKŞİ, s. 86; ULUOCAK, Nihal, Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, İstanbul 1987, s. 137.

mirasçılığı kabul edilmemiştir²¹. Mirasbırakan Türk vatandaşı ise, Devlet son yasal mirasçı sıfatı ile terekeye sahip olur, oysa mirasbırakanın yabancı devlet vatandaşı olması halinde ve terekesinin sahihsiz olması durumunda, Türkiye'deki tereke unsurları üzerinde Devlet, egemenlik hakkına dayalı olarak tereke üzerinde hak sahibi olacaktır²². Belirtmek gerekir ki, Devletin mirasçısız terekeye egemenlik hakkına dayalı olarak sahip olabilmesi için, terekenin o Devlet'in egemenliği altında bulunması gerekir²³.

Mirasbırakan açısından bir çifte vatandaşlık söz konusu ise, terekeye dahil taşınmaz ya da taşınır mallar hangi ülkede bulunmaktaysa, çifte vatandaşlık sahibinin malları o ülkeye ait olacaktır²⁴.

II- Devletin Yasal Mirasçılığının Koşulları

Mirasçı bırakmaksızın ölen bir kişinin mirasının Devlet'e geçebilmesi bazı koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. Bunlardan ilki, Türkiye'deki terekenin mirasçısız olduğunun belirlenmesidir²⁵. Devlet'in yasal mirasçılığının önünün açılması için gerekli olan şartlar, aşağıda sırasıyla ele alınacaktır.

²¹ DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2013, s. 320; EKŞİ, s. 85 - 86.

²² DOĞAN, s. 321.

²³ Türkiye'de bulunan mirasçısız terekelere ilişkin olarak bkz: Yargıtay 3. HD., E. 2010/14495, K. 2011/5129, T. 29.03.2011 (www.kazanci.com). Söz konusu Karar'da, mirasın ölenin milli hukukuna tabi olduğu, mirasın açılması sebeplerine, iktisabına ve paylaşılmasına ilişkin hükümlere terekenin bulunduğu ülke hukukunun uygulanacağı, Türkiye'de bulunan taşınmazlar hakkında Türk Hukuku'nun yetkili kılındığı belirtilmiştir. Yine bir diğer Karar için bkz: Yargıtay 2. HD., E. 2010/9420, K. 2010/13123, T. 30.06.2010 (www.kazanci.com). Söz konusu Kararda, mirasın ölenin milli hukukuna tabi olacağı, Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar hakkında Türk Hukuku'nun uygulanacağı, mirasçı bırakmadan ölen bir kimsenin mirasının ise Devlet'e intikal edeceği hususları ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

²⁴ KILIÇOĞLU, s. 41.

²⁵ Yargıtay 2. HD., E. 1999/13639, K. 1999/1201, T. 17.02.1999 (www.kazanci.com); Yargıtay 2. HD., E. 2002/456, K. 2002/1318, T. 05.02.2002 (www.kazanci.com); 2. HD., E. 2005/6717, K. 2005/ 8786, T. 07.06.2005 (www.kazanci.com); Yargıtay 2. HD., E. 2007/ 5480, K. 2008/5313, T. 14.04.2008 (www.kazanci.com); Yargıtay 2. HD., E. 2010/9420, K. 2010/13123, T. 30.06.2010 (www.kazanci.com); Yargıtay 2. HD., E. 2004/7334, K. 2004/8258, T. 22.06.2004 (www.kazanci.com) . Adı geçen Karar'a göre: "Anne olduğu iddia edilen Sebile'nin mirasçı bırakmadan öldüğü anlaşılmaktadır. Mirasçı bırakmadan ölen kimsenin mirası Devlete geçer. (MK. m. 501). Mahkemece husumetin son mirasçı hazineye yöneltilmesi, gösterdiği takdirde delillerinin toplanılması sonucu karar verilmesi gerekir. Açıklanan husus üzerinde durulmaması usul ve yasaya aykırıdır". RYFFEL, Art. 466, N. 1, N. 5; GÖKSU, Art. 466, N. 2.

A- Ölenin Birinci, İkinci ve Üçüncü Zümrelerinde Mirasçısı Bulunmamalıdır

Bu koşulun gerçekleşmesi için birinci, ikinci ve üçüncü zümrelerde herhangi bir yasal mirasçının bulunmaması gerekir²⁶. Aynı zamanda bu zümrelerde bazı yasal mirasçılar bulunsalar dahi, onların yoksunluk, çıkarılma, feragat veya mirası red²⁷ gibi sebeplerle mirasçılık sıfatlarını kazanamamış ya da kaybetmiş olmaları da, mirasbırakanın ilk üç zümresinde mirasçı bulunmaması sonucunu doğuracak ve bu sebeple Devlet'in yasal mirasçılığının ilk koşulu gerçekleşecektir²⁸.

Zümre sistemi, kan bağı esas alınarak oluşturulmuş bir sistemdir. Buna rağmen eğer mirasbırakan geride evlat edindiği birini bırakmaktaysa, mahkeme kararı ile kurulan bu soybağı ilişkisi de kan bağı ile bağlı olan çocuklara sahip olmakla denk bir durum yaratacak, mirasbırakan geride birinci zümre içine dahil olan bir yasal mirasçı bırakmış olacaktır. Yasal mirasçı olarak geride sadece evlatlığını bırakmış olan bir murisin terekisi üzerinde, Devlet'in yasal mirasçılığı gündeme gelmez²⁹.

Devlet yasal mirasçı olduğundan, Medeni Kanun'un kanuni mirasçılara tanıdığı yetkileri kullanabilecektir. Devlet, mirasçılık belgesi isteyebilecektir³⁰. Miras sebebiyle istihkak davası, ölüme bağlı tasarrufların iptali davası, mirasın paylaşılması³¹ davalarını açabilecektir ve bu davalar, hukuk mahkemelerinde görülecektir³². Dev-

²⁶ Yargıtay 7. HD., E. 2009/1153, K. 2009/886, T. 24.03.2009, (www.kazanci.com).

²⁷ Bu noktada TMK. m. 612'yi unutmamak gerekir. Maddeye göre: "En yakın yasal mirasçılarının tamamı tarafından reddolunan miras, sulh mahkemesince iflas hükümlerine göre tasfiye edilir. Tasfiye sonunda arta kalan değerler, mirası reddetmemişler gibi hak sahiplerine verilir". Bu hüküm uyarınca mirasbırakanın ölümü anında ona yasal olarak mirasçı olacak olanların tamamı mirası reddederlerse, miras tabakada halefiyet ilkesi gereği, red eden mirasçıları takip eden diğer yasal mirasçılara intikal etmez. Bu tip bir terekenin iflas etmiş bir tereke olduğu varsayımından hareketle, tasfiyesi gerçekleştirilir ve tasfiye neticesinde artan değerlerin mevcudiyeti halinde bunlar reddeden mirasçılara verilir.

²⁸ **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip, Miras Hukuku, Hiç Değiştirilmemiş 3. Baskı, İstanbul 1987, s. 118.

²⁹ **ANTALYA**, s. 105.

³⁰ **ÖZUĞUR**, Ali İhsan, Türk Medeni Kanunundan Önce ve Sonra Miras Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 2009, s. 53. Devlet'in mirasçılık belgesi almamış olması, onun yasal mirasçı olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir.

³¹ Devletin yasal bir mirasçı olması sebebiyle, mirasın paylaşılması davasını açabileceği şüphesizdir. Devletin yasal mirasçılığının gündeme gelebilmesi için ilk üç zümrede bir mirasçının bulunmaması gerektiği gerçeği göz önüne alındığında, Devlet'in çoğunlukla tek mirasçı olarak terekeye el koyacağı ortaya çıkacaktır. Bu durumda Devlet'in mirasın paylaşılması davasını açmada bir menfaati bulunmayacaktır. Devlet'in mirasın paylaşılması davasını açabileceği yegâne durum olarak, Devlet'in atanmış bir mirasçı ile birlikte terekenin tamamı üzerinde hak sahibi olması durumu düşünülebilir.

³² **AYAN**, Mehmet, Miras Hukuku 7. Baskı, Konya 2014, s. 71; **ÖZTAN**, Bilge, Miras Hukuku (Tablolar ve Örneklerle), Beşinci Baskı, Ankara 2012, s. 65; **İNAN/ERTAŞ/ALBAŞ**, s. 161.

let'in tenkis davası açamayacak olması ise, yasal mirasçı olmasına rağmen saklı paylı mirasçı olmamasıyla açıklanabilecektir.

B- Mirasbırakanın Sağ Olan Bir Eşi Bulunmamalıdır

Mirasbırakanın terekesinin Devlet'e intikal edebilmesi için, sadece ilk üç zümresinde bir yasal mirasçısının bulunmaması yeterli değildir. Aynı zamanda mirasbırakanın bir eşinin olmaması ya da eşinin kendisinden önce ölmüş bulunması zorunludur³³. Eşin zümre sistemine dahil bir yasal ve saklı paylı mirasçı olmadığı aşıkardır, ancak eş; zümreler içerisinde yer almamasına rağmen, 4721 Sayılı TMK. ile saklı pay oranı artırılan yegâne yasal mirasçısıdır. Yine eş, üçüncü zümre mirasçıları ile birlikte mirasçı olması durumunda, mirasbırakanın büyükana ve büyük babaları ve bunların çocukları (mirasbırakanın amca, hala, dayı ve teyzeleri) ile birlikte mirasçı olurken, üçüncü zümrede zümre başları ve onların çocukları mirasbırakandan önce ölmüşlerse, tek başına mirasçı olmaktadır³⁴. Eşin bu derece mühim ve büyük miras payları ile desteklenmiş bir saklı paylı mirasçı olmasından hareketle, mirasbırakanın terekesinin Devlet'e yasal mirasçı olarak geçebilmesi için, ilk üç zümre içerisinde bir yasal mirasçı bulunmaması gerektiği gibi, sağ kalan bir eş de mevcut olmamalıdır. Aksi takdirde, nihai yasal mirasçı olarak Devlet'in terekeye el koyabilmesi mümkün olmayacaktır.

C- Mirasbırakan Tarafından Atanmış Bir Mirasçı Bulunmamalıdır

Terekenin yasal mirasçı olarak Devlet'e intikal edebilmesinin bir diğer koşulu da; mirasbırakanın geçerli bir ölüme bağlı tasarrufuyla terekesinin tamamı için bir gerçek ya da tüzel kişiyi mirasçı atamamış olmasıdır³⁵. Gerçekten, mirasbırakanın ilk üç zümresinde herhangi bir yasal mirasçısı olmamasına ve sağ kalan bir eşinin bulunmamasına rağmen, terekenin tamamı için atanmış (mansup) bir ya da birden fazla, iradi mirasçı bulunması durumunda, sıra Devlet'in yasal mirasçılığına gelmez. Bunun sebebi, Medeni Kanun'da Devlet'in saklı paylı bir yasal mirasçı olarak belirlenmiş olmamasıdır³⁶. İlk üç zümrede mirasçı bulunmuyorsa ve sağ kalan bir eş de mevcut değilse, mirasbırakan terekesinin tamamı üzerinde rahatlıkla tasarruf edebilecek ve saklı paylı mirasçıların ihlal edilen saklı paylarına ilişkin tenkis davalarına muhatap olmaksızın, terekesinin tamamı için geçerli şekilde mirasçı/mirasçılar atayabilecek, tereke kapsamında yer alan bazı malvarlığı değerlerini belirli mal bırakma tasarrufuna (muayyen mal vasiyetine) konu edebilecektir.

³³ AYAN, s. 71.

³⁴ TMK. m. 499/f.3: "3. Mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte üçü, bunlar da yoksa mirasın tamamı eşe kalır".

³⁵ GENÇCAN, Ömer Uğur, Miras Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2011, s. 301.

³⁶ SEROZAN, Rona / ENGİN, Miras Hukuku, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara 2014, s. 206.

Mirasbırakanın terekenin tamamı için bir ya da birden fazla atanmış mirasçı belirlemesi durumunda, tereke üzerinde hak sahipliği, atanmış mirasçı/mirasçılarda olacaktır. Devlet saklı paylı mirasçı olmadığı için, atanmış mirasçılara bir tenkis davası da yöneltemeyecektir.

Terekenin tamamı için değil de, bir kısmı için (terekenin belirli bir bölümü üzerinde), atanmış mirasçı bulunması durumunda ise Devlet, atanmış mirasçı ile birlikte üzerinde tasarrufta bulunulmamış kısım için yasal mirasçı olacaktır³⁷. Bu durumda terekenin tamamı üzerinde, atanmış mirasçı ve Devlet'in birlikte hak sahipliği bulunacak³⁸, ancak Devlet'in sınırlı sorumluluğu devam edecektir³⁹.

D- Hak Sahipleri Mirasçılık Sıfatlarını Bildirmek Üzere Sulh Hakimi Tarafından Çağrılmış Olmalıdır

TMK. m. 594 uyarınca, mirasbırakanın mirasçısının bulunup bulunmadığının tespiti için ve mirasçılarının tamamı bilinmiyorsa hak sahiplerinin tamamının belirlenebilmesi amacıyla, Sulh Hakimi uygun araçlarla ilan yapmalı ve yaptığı iki ilan vesilesiyle, mirasçılık sıfatı bulunanları durumu bildirmek üzere davet etmelidir. Devlet tali mirasçı olduğu için Sulh hakimi, iki ilan yapmalı ve son ilandan başlayarak bir yıl içinde mirasçılık sıfatı bulunanlar varsa onları durumu bildirmek üzere çağırmalıdır⁴⁰. Hakim, hem yasal hem de atanmış mirasçı bulunup bulunmadığını

³⁷ **ABT**, Daniel, *CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*, Breitschmid Peter, Rumo – Jungo Alexandra, *Erbrecht Art. 457 – 640 ZGB*, Schulthess Juristische Medien AG 2012, Art. 592, N. 1; **RYFFEL**, Art. 592, N.1.

³⁸ Devlet'in terekede yasal mirasçı olarak değil de atanmış mirasçı olarak da devreye girmesi mümkündür. Devlet'in atanmış mirasçılığında, talilik söz konusu olmayacak (Devlet'in atanmış mirasçılığının tali nitelikte olmaması, bu mirasçılık tipinin başka bir mirasçının bulunmaması koşuluna bağlı olmadığı anlamına gelir) ve mirasbırakan, tasarruf serbestisi içerisinde kaldığı süreçte, diğer yasal mirasçılarının yanında Devlet'i de bir külli halef olarak tespit edebilecektir. Mirasbırakan, geçerli bir ölüme bağlı tasarrufuyla Devlet'i atanmış mirasçı olarak belirleyebileceği gibi, Devlet lehine belirli mal vasiyetinde de bulunabilecektir. Devlet'in vasiyet alacaklısı olmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. **SEROZAN/ ENGİN**, s. 207; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s. 119; **İMRE/ ERMAN**, s. 37.

³⁹ **ANTALYA**, s. 106.

⁴⁰ **GENÇCAN**, s. 302; **İMRE / ERMAN**, s. 36; **RYFFEL**, Art. 466, N.5; **WEIMER**, Art. 466, N. 11; **GÖKSU**, Art. 466, N. 6. TMK m. 594'ün karşılığı olan EMK m. 534 şu şekildeydi: "Sulh hakimince, müteveffanın mirasçısı bulunup bulunmadığı tahakkuk etmez yahut mirasçılarının adedi taayyün etmezse; üç ay içinde sıfatlarını beyan etmek üzere alakadarlar, ilanla davet edilir. Bu müddet içinde sulh hakimine hiçbir müracaat vaki olmaz ve mirasçılarının mevcudiyeti sabit olmazsa, miras, hazineye intikal eder. Bununla beraber miras sebebiyle istihkak davası davası hakkı mahfuzdur." Her ne kadar eski maddeyi karşılayan madde 594, eski düzenlemeye paralel bir içerik taşıyacak olsa da, iki noktada farklılık dikkate çarpmaktadır. EMK m. 534'de kaç kez ilan yapılacağına ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Yorum yoluyla ilanın bir kez yapılacağı dahi düşünülebilir. TMK. m. 594 uyarınca yapılacak ilan sayısı, iki olarak sabittir. Yine eski Kanun düzenlemesine baktığımızda, ilandan sonra üç ay bekleneceği belirtilmişken; TMK m. 594 düzenlemesi, bekleme süresini ikinci ilandan itibaren bir yıl olarak değiştirmiştir. Başvuru süresi-

araştırır⁴¹. İlanları yapan Sulh Mahkemesi, mirasbırakanın son yerleşim yeri Sulh Mahkemesi'dir.

İlan süresi içinde kimse başvurmazsa ve Sulh Hakimi de hiç bir mirasçı tespit edememiş ise, miras mirasçı sıfatıyla Devlet'e geçer ancak sonradan ortaya çıkabilecek mirasçıların miras sebebiyle istihkak davası açabilme olanakları saklıdır⁴². TMK. m. 594/ f. 2 hükmünde, "İlan süresinde kimse başvurmazsa ve sulh hakimi de hiçbir mirasçı tespit edememişse, ... miras devlete geçer." şeklinde bir düzenleme mevcuttur. Bu ifade, tüm bu ilan sürelerinden sonra ve hakimın mirasçı tespit edememesi sonucunun gerçekleşmesini müteakiben, Devlet'in yasal mirasçı sıfatını kazanacağı ve bu sebeple de mirasbırakanın ölümünden sonra, ilanlar tamamlanıp beklenen bir yıllık süre içerisinde, terekenin sahipsiz kalacağı şeklinde bir anlam çıkarmaya müsaittir. Oysa Devlet'e mirasın intikali, geriye etkili olarak mirasbırakanın öldüğü an gerçekleşmiş sayılır⁴³. Verimsiz geçen ilan süresinin bitiminden sonra, o ana değin belirsiz olan durum aydınlanmakta ve kimsenin ortaya çıkmaması ile birlikte, murisin ölümü anından itibaren terekenin yegâne mirasçısının Devlet olduğu anlaşılmaktadır⁴⁴. Bu gerekçeden hareketle tereke, hiçbir şekilde mirasçısız kalmaz ve bir ölüme bağlı tasarrufla vakıf kuran mirasbırakanın aynı ölüme bağlı tasarrufla kurduğu vakfı mirasçı ataması örneğinde olduğu gibi ya da ceninin mirasçılığında benzer bir şekilde, Devlet'in nihai yasal mirasçılığın koşullarının oluşması durumunda, mirasçılığının geriye etkili olduğu ve mirasbırakanın ölümü anında gerçekleştiği kanaatindeyiz.

III- Devlet'in Yasal Mirasçılığının Sonuçları

Devlet'in yasal mirasçı olarak terekeye el koyması durumunun iki özelliği mevcuttur. İlk olarak; Devlet'in mirasçı olması durumunda, Sulh Mahkemesi terekenin resmi defterini, res'en tutar (TMK. m. 631/f.1). Terekenin Devlet dışındaki diğer yasal mirasçılara intikali durumunda ise, TMK. m. 619⁴⁵ uygulanır. Bu düzenleme

---

nin bir yıla çıkarılması ve ilan sayısının iki olarak düzeltilmesi, ülke koşulları dikkate alındığında yerinde bir değişiklik olarak görülmelidir. Bu hususta bkz: Türk Medeni Kanunu, Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ve Gerekçeleri, s. 513.

⁴¹ Bu konuya ilişkin Yargıtay Kararları için bkz: Yargıtay 2. HD., E. 2005/8117, K. 2005/10519 T. 4.07.2005 (www.kazanci.com); Yargıtay 2. HD., E. 2003/ 14147, K. 2003/15429, T. 12.11.2003 (www.kazanci.com); Yargıtay 2. HD., E. 2003/8174, K. 2003/13544, T. 15.10.2003 (www.kazanci.com); Yargıtay 2. HD., E. 2003/436, K. 2003/1448, T. 6.2.2003, (www.kazanci.com).

⁴² **DURAL**, Mustafa / **ÖZ**, Turgut, Türk Özel Hukuku, Cilt: IV, Miras Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 2015, s. 48; **ÖZÜĞÜR**, s. 53; **ANTALYA**, s. 106.

⁴³ **SEROZAN/ ENGİN**, s. 207; **ÖZTAN**, s. 65; **HELVACI**, İlhan, Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Mirasın Reddi (MK.m.605-MK.m.618), İstanbul 2002, s. 46; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s. 119; **DURAL/ ÖZ**, s. 48.

⁴⁴ **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s. 119.

⁴⁵ TMK. m. 619: "Mirası reddetmeye hakkı olan her mirasçı, terekenin resmi defterinin tutulmasını isteyebilir.

doğrultusunda, diğer tüm yasal ve atanmış mirasçılar, terekenin defterinin tutulmasını sağlamak istiyorlarsa, bu yönde talepte bulunmak zorundadırlar.

Devlet'in mirasçılığında ise defter tutma işlemi, Sulh Hakimi tarafından re'sen ve doğrudan doğruya gerçekleştirilir⁴⁶. Defteri tutan Sulh Hakimi, defter tutmaya ilişkin işlemleri yürütürken, mirasbırakanın alacaklı ve borçlularını belli bir süre içinde bildirimde bulunmaları için bir ay arayla iki kez yapılan ilan yoluyla çağıracaktır. Çağrı, kefalet sebebiyle alacaklı ve borçlu olanları da kapsar. Yapılan ilanda, bildirimde bulunmamanın alacaklılar açısından sonuçları da açıklanır. Bildirim süresi ikinci ilandan itibaren en az bir aydır (TMK. m. 621). Bu resmi defter, TMK. m. 619'daki süreye bağlı kalınmaksızın tutulur ve usul ve sorumluluk açısından, TMK. m. 619 ve devamındaki hükümlerden kıyas yoluyla yararlanır⁴⁷. TMK. m. 619 uyarınca, resmi defter tutulması işlemine başlanılabilmesi için, herhangi bir talepte bulunulmasının gerekli olmadığı bir kez daha altını çizelim.

İkinci özellik ise, Devlet'in mirasbırakanın borçlarından sorumluluğuna ilişkindir. Devlet diğer mirasçılardan farklı olarak mirasbırakanın borçlarından sınırsız ve kişisel olarak sorumlu değildir⁴⁸. TMK. m. 631/f. 2'ye göre, "*Devlet, deftere yazılan borçlardan sadece miras yoluyla edindiği değerler ölçüsünde sorumludur.*"⁴⁹ Devletin sınırlı sorumluluğu, miras yoluyla edindiği değerler yani tereke malları üzerindedir⁵⁰.

Defter tutma, mirasın reddine ilişkin usule uyulmak suretiyle, bir ay içinde sulh hakiminden istenir.

Mirasçılardan birinin defter tutma istemi, diğerleri hakkında da etkili olur."

⁴⁶ Bkz: Yargıtay 2. HD. 30.01.1951 508/809 ve 20.04.1950, 1908/2887, Yeni Hukuk ve İçtihatlar Dergisi, Sayı 36 – 37, s. 923 ve Sayı 33, s. 821. Ayrıca bakınız: **BERKİ**, Ş., s. 201.

⁴⁷ **ANTALYA**, s. 106; **HELVACI**, s. 46, dñn. 92.

⁴⁸ **DURAL / ÖZ**, s. 48; **WEIMER**, Art. 466, N. 11; **RYFFEL**, Art. 466, N. 5 - Art. 592, N. 3; **GÖKSU**, Art. 466, N. 6.

⁴⁹ TMK. m.631, EMK. m. 571/f.2'yi karşılamaktadır. EMK. m. 571/f.2: "Hazine, terekenin borcundan ancak kendisine intikal eden mallar nispetinde mes'ul olur" şeklindedir. Bu eski madde ile m. 631 yeni düzenlemesi arasında farklılıklar mevcuttur. EMK. m. 571/f.2'de "... terekenin borcundan..." ibaresi kullanılmışken, TMK. m. 631'de "...deftere yazılan borçlardan..." ibaresi tercih edilmiştir. Yeni düzenlemeden hareketle Devlet'in, mirasbırakana ait olan ancak resen tutulan deftere yazılmış olan borçlarından sorumlu olacağı anlaşılmaktadır. Oysa eski düzenlemeye baktığımızda, Devlet deftere yazılmış olsun olmasın terekenin borçlarından sorumlu tutulmaktaydı. Bu durumda yeni düzenleme ile, Devlet'in mirasbırakanın borçlarından sorumluluğu daha da daraltılmıştır. Yine TMK. m. 631/f.2'de yer alan "Devlet, ... miras yoluyla edindiği değerler ölçüsünde ..." ibaresine baktığımızda, Devlet'in deftere yazılı borçlardan kendisine intikal eden mallarla sorumlu olması gerektiği anlamının çıktığını düşünmekteyim. Yani Devlet, EMK. m. 571/f.2'deki gibi kendisine intikal eden mallar nisbetinde değil; fakat sadece bu tereke malları ile sorumlu olacaktır. Kanun koyucunun m. 631/f.2'deki ifadesinin muğlak olduğu ve anlaşılması gereken anlamı vermek hususunda zayıf kaldığı kanaatindeyim. Aynı kanaatteki yazarlar için bkz: **HELVACI**, s. 46, 47, dñn. 93 ve dñn.94; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s. 46, **BAYGIN**, Cem, Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması, Ankara 2005, s. 60.

⁵⁰ **AYAN**, s. 72; **ÖZTAN**, s. 65. Bu hususta **KÖPRÜLÜ**'ye göre, Devlet, yapılacak tasfiye sonucunda kendisine geçen malvarlığı değeri ile sorumlu olacaktır. Yine aynı yazara göre, Devlet'in tereke

Başka bir ifadeyle Devlet, terekenin borçlarından ancak tutulan defterde yer alan ve kendisine intikal eden mallarla sorumlu olacaktır. Türk öğretisinde bazı yazarlar tarafından, “Devlet’in “miktar itibarı ile sınırlı malvarlığı sorumluluğu” ifadesinin kullanıldığı görülmektedir⁵¹. Buna karşılık İsviçre öğretisinde, Devlet’in sorumluluğu; “saf anlamda eşyayla sınırlı bir sorumluluk” olarak nitelendirilmektedir⁵². İsviçre öğretisinde kullanılan bu ifade, Devlet’in tereke borçlarından sorumluluğunun, terekeden eline geçen değerler ile sınırlı bir sorumluluk olduğunu vurgulamak bakımından daha isabetlidir. Devlet’in tereke borçlarından sorumluluğunu ifade etmek üzere kullanılan “saf anlamda eşyayla sınırlı sorumluluk” ifadesi yerine geçmek üzere, “konu bakımından sınırlı sorumluluk” ifadesi de kullanılabilir⁵³. Borçlunun sorumluluğunun, malvarlığının bir parçasına inhisar ettiği durumlardan olan Devlet’in tereke borçlarından ötürü mirasbırakanın alacaklılarına karşı sorumluluğu, TMK. m. 631/f.2’de düzenlenmiştir. Mirasbırakanın alacaklıları, Devlet’in kendisine intikal eden tereke unsurları dışında kalan malvarlığına, el koyamazlar.

Devlet’in yasal mirasçı olması durumunda, diğer yasal mirasçılara nazaran farklı muameleye tabi tutulduğu hallerden bir diğeri de, Devlet’in mirasçılıktan çıkarılmaması ve mirastan yoksunluk sebeplerinin Devlet açısından uygulanamaz nitelikte olmasıdır⁵⁴. Medeni Kanun’da yer alan çıkarılma ve yoksunluk sebeplerine baktığımızda, Kanunkoyucunun gerçek kişi mirasçıları hedeflediğini ve bu maddelerde sınırlı sayıda sayılan durumlara ancak gerçek kişilerin yol açabileceğini görürüz (TMK. m. 510, m. 578)⁵⁵. Gerçekten de mirastan çıkarmaya ilişkin olan TMK. m. 510

---

borçlarından sınırlı sorumluluğunun bulunması yerinde bir düzenlemedir. Zira mirasbırakan, üzerinde yaşadığı ve terekesini sağladığı yurduna, bağlı olduğu siyasal ve sosyal topluluğa karşı borçludur. Mirasbırakana malvarlığını oluşturma (kazanma) olanağını bu siyasal ve sosyal topluluk vermiştir. Bu açıklamalar için bkz: **KÖPRÜLÜ**, Bülent, Miras Hukuku Dersleri I (Mirasçılar – Ölüme Bağlı Tasarruflar), İstanbul 1975 – 1976, s. 104 – 105.

⁵¹ **BAYGIN**, s. 60; **SEROZAN/ ENGİN**, s. 207; **ÖZTAN**, s. 65; **İMRE/ ERMAN**, s. 36; **ÖZÜĞÜR**, s. 53; **OĞUZMAN**, s. 92; **HELVACI**, s. 47, **ANTALYA**, s. 106; **İNAN/ ERTAŞ/ ALBAŞ**, s. 160.

⁵² **ABT**, Art. 592, N. 2; **RYFFEL**, Art. 592, N. 3. Defterde yer alan ve Devlet’e intikal eden malvarlığı değerleri ile sorumlu olma halini ifade etmek üzere İsviçre’de kullanılan, “saf anlamda eşyayla sınırlı sorumluluk” tanımlamasının, durumu açıklıkla ifade ettiğini düşünmekteyim.

⁵³ Konu bakımından sınırlı sorumluluk ile ilgili açıklamalar için bkz: **OĞUZMAN**, M. Kemal/ **ÖZ**, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-1, İstanbul 2014, s. 30.

⁵⁴ **RYFFEL**, Art. 592, N. 1.

⁵⁵ Mirastan çıkarmaya ilişkin madde TMK. m. 510’dur. TMK. m. 510: “Aşağıdaki durumlarda mirasbırakan, ölüme bağlı bir tasarrufla saklı paylı mirasçısını mirasçılıktan çıkarabilir:

Mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemişse, Mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemişse.”

Mirastan yoksunluk hallerini düzenleyen madde ise TMK. m. 578’dir. TMK. m. 578: “Aşağıdaki kimseler, mirasçı olamayacakları gibi; ölüme bağlı tasarrufla herhangi bir hak da edinemezler:

Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler,

düzenlemesi, mirasbırakan ile mirasçıları arasında bulunan yakın ve kopmaz aile bağlarının, mirasçının davranışı sebebiyle zarar gördüğü ve bu davranışları gerçekleştiren mirasçının, artık mirasbırakanın korumasından yararlanmaya layık olmadığı zihniyetine dayanmaktadır. Mirasbırakan çıkarmaya yönelik irade beyanını, yapacağı şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf içinde ortaya koyar. Çıkarılma her ne kadar saklı paylı mirasçılar açısından gündeme gelebilecek bir maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf ise de, ve Devlet yasal mirasçılar arasında olmasına rağmen saklı paylı bir mirasçı olmasa da, çıkarılmaya ilişkin TMK. m. 510 hükmünü incelemenin, konu bütünlüğünü sağlamak açısından uygun olduğunu düşündüğümüz için yukarıdaki açıklamalara yer vermiş bulunmaktayız.

TMK. m. 578'de düzenlenen yoksunluk durumunda ise, mirasçı hak ehliyetine sahip bir kişi, kanunda belirtilen sebeplerden birinin gerçekleşmesi üzerine artık miras hukukuna ilişkin bir talep ileri süremez hale gelir. Yoksunluk, bir tür mirasçılık ehliyeti yokluğu olarak kabul edilebilir⁵⁶. Yoksunluk için kanunkoyucunun bir ölümle bağlı tasarrufta bulunmasına gerek kalmaz. Sonuç kanun gereği kendiliğinden gerçekleşir. TMK. m. 578 incelendiğinde, yasal veya atanmış mirasçı konumunda olan Devlet'in mirastan yoksun bırakılamayacağı; bunun mantıki açıdan da mümkün olmayacağı görülecektir zira Devlet; adı geçen hükümde sayılan sebepleri gerçekleştirmeye muktedir değildir. Yoksunluk, yukarıda ele aldığımız mirastan çıkarmanın aksine; sadece saklı paylı mirasçılar açısından değil; tüm yasal, atanmış mirasçılar ve hatta vasiyet alacaklıları açısından da mirastan uzaklaştırma sonucunu doğuracaktır.

Yukarıda saydığımız tüm gerekçelerden yola çıkarak; Devlet'in mirastan çıkarılamayacağını veya mirastan yoksunluğu durumunun gerçekleşmesinin mümkün olmayacağını yinelemek isteriz.

IV. Mirasçının Gaip Olması ve Hazinenin Talebi İle Gaiplik Kararı Alınması (TMK. m. 586, m. 588)

Türk Medeni Kanunu'nun 580. maddesine göre, mirasçı olabilmek için, mirasbırakanın ölümü anında mirasçılığa ehil bir biçimde sağ olmak gerekir. Oysa mirasbırakanın ölümünde, mirasçılar arasında yaşayıp yaşamadığı belli olmayan, ancak henüz hakkında gaiplik kararı alınmamış bir kişi de bulunabilir. Tereke mirasçısı

Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirenler,

Mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlayanlar ve engelleyenler,

Mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıranlar veya bozanlar.

Mirastan yoksunluk, mirasbırakanın affıyla ortadan kalkar.”

⁵⁶ DURAL / ÖZ, s. 357.

olma ihtimali bulunan bu gibi kişiler hakkında, TMK. madde 586 hükmü uygulanır. Bu düzenleme, durumları belirsiz bu kişileri mirasa ehil kabul etmektedir ve onlara düşecek miras payının resmen yönetileceğini hüküm altına alır⁵⁷. TMK m. 586/ f. 1'e göre: "*Ortada bulunmayan ve mirasın açıldığı anda sağ olup olmadığı ispat edilemeyen mirasçının miras payı resmen yönetilir.*" Gaip mirasçının miras payının resmen idare edilmesi mahkeme tarafından gerçekleştirilir. Yetkili mahkeme, kişinin Türkiye'deki son yerleşim yeri, eğer Türkiye'de hiç yerleşmemiş bir kişi ise, nüfus siciline kayıtlı olduğu yer, bu da yoksa; annesinin ya da babasının nüfusa kayıtlı bulunduğu yer mahkemesidir. Görevli mahkeme ise sulh hukuk mahkemesidir. Miras payının resmen yönetilmesi, söz konusu mirasçının ortaya çıkmasına (gaip olmadığı ve hayatta olduğunun kesinleşmesine) veya hakkında gaiplik kararının alınmasına değin sürer. Gaiplik kararının verilmiş olması halinde ise, gaibin mirası TMK. madde 584 uyarınca, bu kişi ölmüş gibi kabul edilerek, kendi mirasçılarına intikal eder⁵⁸.

Durumu belirsiz olan ve hakkında halen gaiplik kararı alınmış olmayan mirasçının miras payının, mahkeme tarafından resmen yönetileceğine ilişkin olan TMK. m. 586 düzenlemesi, "*II. Gaibe düşen miras*" başlığından ve miras payının yönetilmesinden bahsettiğinden de anlaşılabilir gibi; sadece mirasçılık durumu nazara alınarak getirilmiş olan bir düzenlemedir. Mirasbırakanın yasal veya atanmış mirasçılarına ilişkindir. Bu sebeple vasiyet alacaklıları hakkında bu madde hükmünü uygulamak mümkün değildir⁵⁹.

Başına ne geldiği belli olmayan mirasçı hakkında ilgililer gaiplik kararı alınması için başvurmadıklarında ne olacaktır? Bu kişiye düşen miras payı daimi surette mahkeme tarafından mı yönetilecektir? İşte TMK. madde 588 buna bir kısıtlama getirir. TMK. madde 588/ f.1'e göre: "*Sağ olup olmadığı bilinmeyen bir kimsenin malvarlığı veya ona düşen miras payı on yıl resmen yönetilirse ya da malvarlığı böyle yönetilenin yüz yaşını dolduracağı süre geçerse, Hazinesinin istemi üzerine o kimsenin gaipliğine karar verilir.*" Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca, resmen idareyi yerine getiren mahkeme, on yıldan beridir malvarlığını yönetmekteyse, veya söz konusu on yıl dolmamış olmasına rağmen; sağ olup olmadığı belirsiz olan kişi yüz yaşını tamamlamış olursa, artık bu kişinin gaipliğine karar verilebilmesi için TMK. madde 32'de belirtildiği

⁵⁷ ÖZUĞUR, s. 51.

⁵⁸ TMK. m. 584: "Hakkında gaiplik kararı verilmiş bir kimsenin mirasçuları veya mirasında hak sahibi olan kişiler, tereke malları kendilerine teslim edilmeden önce bu malları ileride ortaya çıkabilecek üstün hak sahiplerine veya gaibin kendisine geri vereceklerine ilişkin güvence göstermek zorundadırlar.

Bu güvence, ölüm tehlikesi içinde kaybolma durumunda beş yıl, uzun zamandan beri haber alınamama durumunda onbeş yıl ve her halde en çok gaibin yüz yaşına varmasına kadar geçecek süre için gösterilir.

Beş yıl, tereke mallarının tesliminden, onbeş yıl, son haber tarihinden başlayarak hesaplanır."

⁵⁹ İMRE / ERMAN, s. 300; İNAN / ERTAŞ / ALBAŞ, s. 458.

üzere hakları bu ölüme bağlı olan ilgililerin başvurusu gerekmeyecek, Hazine gaipliğe karar verilmesini talep edebilecektir⁶⁰. Ancak unutulmamalıdır ki Hazine'nin gaiplik başvurusunda bulunabilmesi, tali nitelik taşımaktadır ve TMK. madde 32'de belirtilmiş kişilerden birinin mahkemeye gaiplik için başvurması halinde, Hazine başvuruda bulunamaz.

Yine TMK. madde 588'in ikinci fıkrasına göre: “*Gaiplik kararı verilebilmesi için gerekli ilan süresinde hiçbir hak sahibi ortaya çıkmazsa, aksine hüküm bulunmadıkça, gaibin mirası Devlete geçer*”. Gaiplik kararının verilebilmesi için dolması zorunlu olan süre içinde kimse başvurmazsa, bu kişinin terekesi Devlet'e intikal edecektir ve TMK. madde 586 uyarınca yürütülmekte olan resmi yönetim sona erecektir. Devlet'in başvurusu üzerine ilan mahalli gazete ve tirajı yüksek bir veya birkaç gazete ile yapılabilir. Mahkemece gaipliğine karar verilecek kişi hakkında bilgisi olan kişiler, belirli bir sürede bilgi vermek üzere davet edileceklerdir. İlan en az iki kez tekrarlanacaktır. Son ilandan itibaren belirlenmiş süre boyunca, bilgi veren veya başvuran olmazsa, kayıp kişinin gaipliğine karar verilecek ve resmen yönetilen miras payı kapsamındaki malvarlığı değerlerinin mülkiyeti Devlet'e geçecektir⁶¹. Devlet gaibe ya da üstün hak sahibi olanlara karşı, gaibin mallarını teslim alan herkes gibi geri vermekle yükümlüdür (TMK. m. 588/f.3). Gaip olanın diğer mirasçılardan farklı olarak Devlet, tereke mallarına el koyarken teminat göstermek zorunluluğundan muaftır⁶².

V. Devlet Yasal Mirasçı Sifatıyla Mirası Reddedebilir

Medeni Kanun'da yer alan yasal ve atanmış mirasçılardan mirası reddedebilmeleri olanağı, borcu çok olan terekeler söz konusu olduğunda mirasçılardan kendilerini koruyabilmelerine hizmet eder. Mirasçılardan külli halef olmaları ve tereke borçlarından ötürü sınırsız ve müteselsilen sorumlu tutulmaları karşısında, mirasçılar iradeleri ile bu borçlardan ve bu borçların kendi malvarlıkları üzerinde yaratabileceği yıkımdan, mirası reddetmek yoluyla kaçınabilmektedirler. Kısacası mirası ret kurumu, mirasçılardan mirasbırakanın borçlarından sınırsız ve müteselsilen sorumlu tutulmaları sonucuna karşı bir emniyet tedbiri işlevi görmektedir⁶³.

Devlet de yasal mirasçı olması sebebiyle külli haleftir. Ancak tereke borçlarından

⁶⁰ KOCAYUSUPFAŞAOĞLU, s. 563; İNAN / ERTAŞ / ALBAŞ, s. 459; ÖZUĞUR, s. 52; BERKİ, Ş., s. 129; WILDISEN, Christoph, CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Breitschmid Peter, Rumo – Jungo Alexandra, Erbrecht Art. 457 – 640 ZGB, Schulthess Juristische Medien AG 2012, Art. 550, N. 1; BRAND, Michael, OFK – Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch), Kren Kostkiewicz Jolanta, Nobel Peter, Schwander Ivo, Wolf Stephan, ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Orell Füssli Verlag AG 2011, Art. 550, N. 1 – N. 4.

⁶¹ BERKİ, Ş., s. 130.

⁶² İMRE / ERMAN, s. 300; KOCAYUSUPFAŞAOĞLU, s. 564; İNAN / ERTAŞ / ALBAŞ, s. 459; ÖZUĞUR, s. 52; BERKİ, Ş., s. 130; WILDISEN, Art. 550, N. 4; BRAND, Art. 550, N. 5.

⁶³ Aynı görüşte olan yazar için bkz: BERKİ, Ş., s. 146.

sorumluluğu, yukarıda da açıkladığımız üzere; “saf anlamda eşyayla sınırlı” bir sorumluluktur (TMK. m. 631/f.2). Tereke borçlarından sorumluluğunu sınırlayan bu düzenlemeye rağmen, nihai yasal mirasçı konumunda olan Devlet, gerekli koşulların gerçekleşmesi üzerine, kendisine intikal eden mirası reddedebilecek midir?

Bir görüş⁶⁴, Devlet’in kendisine kanuni mirasçı sıfatıyla kalan mirası kayıtsız koşulsuz red hakkının bulunduğu savunur. Bu görüş, dayanağını, TMK. m. 605/f.1 düzenlemesinden alır. TMK. m. 605/f.1’e göre, “Yasal ve atanmış mirasçılar mirası reddedebilirler”. Bahis konusu madde, Devlet açısından herhangi bir istisna getirmeyen, mutlak nitelikte bir hükmüdür. Tüm yasal ve atanmış mirasçılarının mirası reddetme hakkı bulunduğu göre, Devlet’i kapsam dışı tutmak mümkün değildir. Devlet de diğer tüm yasal mirasçılar gibi kendisine intikal eden mirası hiç bir sebep göstermeksizin, reddedebilmelidir. Devlet’in yasal mirasçı olarak ret hakkını kaldıran bir hükmün mevcut olmaması da, bu görüşteki yazarları desteklemektedir. Bu görüşteki yazarların savundukları bir diğer nokta da, borcu fazla olan terekelerde, alacaklılarla uğraşmak istemeyen Devlet’in mirası reddetmek suretiyle, bu tip tasfiye işlemlerini, bir başka kuruma (Sulh Mahkemesine) yüklemeye olanağına kavuşacak olmasıdır⁶⁵.

Bir diğer görüş, Devlet’in yasal mirasçı sıfatıyla mirası reddetmemesi gerektiğini savunmaktadır⁶⁶. Devlet’in kendisine intikal eden terekeyi reddetmesi halinde, tereke sahipsiz (ölen kişi mirasçısız) kalır ve bu durum, mirasbırakanın alacaklılarını zarara uğratar. Bu sebeple Devlet’e mirası reddetme hakkı tanınmamalıdır. Bu görüş, yasal mirasçılar arasında Devlet’i nihai mirasçı olarak belirlemenin ardında yatan düşünce olan, terekenin sahipsiz kalmasını engelleme amacıyla da uyum içindedir. BERKİ’ye göre de Devlet, tereke borçlarından kendisine intikal eden malvarlığı değerleri ile sorumlu tutulduğundan, mirası reddetmesi kesinlikle mümkün olmamalıdır.

Devlet’in mirası reddetme olanağının bulunduğu ancak bu yola başvurulması halinde, pratik bir sonucun gerçekleşmeyeceğini süren bir diğer görüşe göre ise; Devlet’in mirası reddetme hakkı vardır. Hiç bir yasal mirasçısı bulunmadığı için yasal mirasçı sıfatıyla Devlet’e kalan miras, Devlet tarafından reddedildiğinde, TMK. m. 612/f.1 devreye girecektir. TMK. m. 612/f.1 hükmüne göre, mirası en yakın yasal mirasçılarının tamamı reddederse⁶⁷, tereke sulh mahkemesince iflas hükümlerine göre

⁶⁴ Bu görüşte olan yazarlar için bkz: RYFFEL, Art. 592, N. 2- Art. 466, N. 4; GÖKSU, Art. 466, N. 6; WEIMER, Art. 466, N.12; ANTALYA, s. 106; AYBAY, s. 31; KÖPRÜLÜ, s. 105 (Yazar açık bir biçimde Devlet’in mirası reddedebileceğini söylememekle birlikte, Devlet’in tek başına yasal mirasçı olması ve mirası reddetmesi durumunda resmi tasfiyeye gidileceğini belirttiğinden, ret hakkını kabul ettiğini varsaymaktayız).

⁶⁵ KOCAYUSUPPAŞAOĞLU, s. 121.

⁶⁶ Bu görüşü ileri süren yazarlar için bkz: SEROZAN / ENGİN, s. 207; KILIÇOĞLU, s. 42; BERKİ, Ş., s. 147.

⁶⁷ Uygulamada, Devlet’in yasal mirasçı sıfatıyla mirası reddetmesi söz konusu ise, bu en yakın yasal mirasçılarının tamamının mirası reddetmiş olmaları durumuna denk bir görünüm yaratacaktır.

tasfiye edilecektir⁶⁸. Yine TMK. m. 612/ f.2'ye göre bu tasfiyenin tamamlanmasından sonra bazı değerler artarsa, bu değerler mirası reddetmemişler gibi hak sahiplerine iade edilir⁶⁹. Devlet'in mirası reddetmesine rağmen terekenin tasfiyesi neticesinde bazı değerler artmışsa, bu durumda bu değerler Devlet'e iade edilecektir. Tasfiye sonrası geriye kalan bu net aktif, Devlet'in reddedebilmesi ise mümkün değildir. Devlet'in sorumluluğu zaten kendisine intikal eden tereke değerleri ile sınırlıdır⁷⁰. Bu durumda Devlet'in mirası reddetmesi ile mirası reddetmemesi arasında, Devlet'in sorumluluğu açısından hiç bir fark doğmamaktadır. Borçların ödenmesi neticesinde arta kalan malvarlığı değerleri bulunuyorsa, mirası reddetmiş olsa da, ya da kabul etmiş olsa da bunlar Devlet'e iade edilecektir⁷¹. Kısacası Devlet'in sorumluluğunun sınırlandırılmış olması, Devlet için mirası reddetmek ihtiyacına mahal bırakmamaktadır. Devlet mirası reddedince, kendisi sorumluluklarından kurtulacak ancak, bir başka kamu örgütü defter tutacak ve diğer sorumlulukları üstlenecektir.

HATEMİ, Devlet'e mirası reddedebilmesi olanağının tanınması yerine, "*Devlet'e kalan mirasta Devlet'in resmi tasfiye istediği varsayımının*" kabul edilmesinin ve tasfiye neticesinde artık değerler bulunması üzerine, bunların Devlet'e iade edilmesinin yerinde olacağını ileri sürmektedir⁷². Yine yazara göre Devlet'in ret hakkı tanınmasa dahi, mirası kabul ettiğini açıkça belirtmeyen Devlet, resmi tasfiyeyi talep etmiş varsayılmalıdır.

Bu arada unutulmamalıdır ki, resmi tasfiye talep edilmemiş olsa dahi, tereke borca batık vaziyette ise ve TMK. m. 605/f.2'de düzenlenmiş durum mevcut ise⁷³, Devlet terekeyi hükmen reddetmiş sayılır.

Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak vardığımız sonuca göre, Devlet kendisine intikal eden mirası reddedebilir ve yasal olarak buna engel bir durum yoktur. Devlet'in yasal mirasçılığında söz konusu olan "*saf anlamda eşyayla bağlı sorumluluk*" ilkesi göz önüne alındığında, terekenin borca batık olduğu ihtimalde Devlet'in mirası reddedip reddetmemesi arasında pek bir fark bulunmayacaktır. Devlet mirası reddettiğinde, en yakın yasal mirasçılarının tamamı mirası reddetmiş olur ve tereke, sulh mahkemesi tarafından iflas hükümleri uyarınca tasfiye edilir. Tasfiyeden artan tereke

⁶⁸ İsviçre'de Devlet mirası reddedince, derhal terekenin tasfiyesi yoluna gidilir; ancak Türk Hukuku'ndaki gibi tasfiyeyi sulh mahkemesi değil; tasfiye memuru gerçekleştirir. **WEIMER**, Art. 466, N. 12; **RYFFEL**, Art. 466, N. 4.

⁶⁹ **HATEMİ**, s. 38, 39.

⁷⁰ **HATEMİ**, s. 39.

⁷¹ Bu görüşü savunan yazarlar için bkz: **HELVACI**, s.48; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s. 120; **İNAN / ERTAŞ / ALBAŞ**, s. 160; **ÖZTAN**, s. 65; **AYAN**, s. 72.

⁷² **HATEMİ**, s. 39.

⁷³ TMK. m. 605/f.2: "Ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedi aczi açıkça belli, veya resmen tespit edilmiş ise, miras reddedilmiş sayılır."

değerleri, mirası reddetmiş konumda olan Devlet'e iade edilir. Buna karşın Devlet mirası reddetmemiş olsa, önce tereke borçları ödenir, Devlet bu borçlardan sınırlı sorumlu olur ve arta kalan değerler varsa, bunlar Devlet'e kalır. Her iki durumda da Devlet, mirasbırakanın borçlarından ötürü zarara uğramaz. Devlet'e ret hakkının tanınması, tasfiye işlemlerini Devlet yerine, sulh mahkemesinin yürütmesi anlamına gelir. Bu durum ne Devlet açısından, ne de mirasbırakanın alacaklıları açısından yarar sağlamaz. Kısacası Devlet'in ret hakkını kullanması, uygulamada bir anlam taşımaz. Sadece yapılacak işlemleri Devlet'in elinden alıp, sulh mahkemesinin omzuna yükler.

VI. Devletin İradi (Atanmış) Mirasçılığı

Bilindiği üzere mirasçılık, kanundan doğabileceği gibi mirasbırakanın iradesinden de kaynaklanabilir. İradi (atanmış) mirasçılık, şekli anlamda bir ölüme bağlı tasarrufla, mirasbırakanın bir ya da birden fazla gerçek ya da tüzel kişiyi terekesinin tamamı ya da kesirli bir bölümü için hak sahibi kılmasıdır⁷⁴ (TMK. m. 516/ f.1). Eğer terekenin tamamı ya da belli bir bölümü değil de; tereke kapsamındaki bir mal ya da bir malvarlığı değeri üzerinde bir tasarrufla bulunulmuşsa, ortada bir mirasçı atanması değil, belirli mal bırakma (vasiyet) tasarrufu mevcuttur.

Mirasbırakan tasarruf serbestisi içinde kalmak koşuluyla, dilediği gerçek ya da tüzel kişi lehine geçerli biçimde ölüme bağlı kazandırmada bulunabilecektir. Atanmış (mansup) mirasçılar, gerçek ya da tüzel kişi olabilirler ve bu kişiler, tıpkı yasal mirasçılar gibi murisin külli halefi konumundadırlar. Atanmış mirasçılar mirasbırakanın ölümü üzerine kendiliğinden hak sahibi olurlar ve diğer yasal ya da atanmış mirasçıların mevcudiyeti halinde, tereke üzerinde hep birlikte miras ortaklığını oluştururlar. Külli halef olmalarının bir diğer neticesi de tereke borçlarından şahsen ve diğer mirasçılarla birlikte müteselsilen sorumlu olmalarıdır.

Devlet de tıpkı diğer tüzel kişiler gibi, mirasbırakan tarafından iradi mirasçı olarak atanabilir⁷⁵. Çalışmamızda bu kısma kadar yasal mirasçılığını incelemiş olduğumuz Devlet, bir iradi mirasçı olarak karşımıza çıktığında, terekede başka yasal ya da atanmış mirasçıların bulunmuyor olması koşulu aranmaz. Kısacası Devlet'in atanmış mirasçılığı, yasal mirasçılığının aksine tali bir karakter taşımaz⁷⁶. Mirasbırakanın

⁷⁴ **DURAL / ÖZ**, s. 137; **HRUBESCH-MILLAUER**, Stephanie, CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Breitschmid Peter, Rumo – Jung Alexandra, Erbrecht Art. 457 – 640 ZGB, Schulthess Juristische Medien AG 2012, Art. 483, N. 1; **STUDHALTER**, Philipp, OFK – Orell Füssli Kommentar (Navigator.ch), Kren Kostkiewicz Jolanta, Nobel Peter, Schwander Ivo, Wolf Stephan, ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Orell Füssli Verlag AG 2011, Art. 483, N.1; **WEIMER**, Art. 483, N. 2.

⁷⁵ **AYAN**, s. 72.

⁷⁶ **İMRE / ERMAN**, s. 37; **AYAN**, s. 72; **KÖPRÜLÜ**, s. 106.

mirasçı atadığı Devlet, vatandaşı olduğu Devlet olabileceği gibi, başka bir Devlet de olabilecektir⁷⁷.

Devlet, terekenin tamamı için atanmış mirasçı kılındığında, geride kalan kanuni mirasçılar da saklı paylı mirasçı değillerse, Devlet diğer tüm yasal mirasçıları terekeden uzaklaştırır. Bu durumda saklı paylı olmayan mirasçıların⁷⁸, Devlet'e karşı açabilecekleri bir dava yoktur.

Devlet, yapılacak geçerli bir ölüme bağlı tasarruf ile iradi mirasçı da atanabilir; lehine belirli mal vasiyetinde de bulunulabilir. Belirli mal vasiyeti, hem gerçek hem de tüzel kişiler lehine yapılabildiğinden ve bu kişilerin kimliklerine ilişkin herhangi bir kayıtlama yer almadığından, Devlet'in atanmış mirasçılığına ya da Devlet lehine yapılan belirli mal vasiyetlerine engel olunamaz. Ancak bahsolunan her iki maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf da, mirasbırakanın saklı paylı mirasçıları varsa ve onların saklı payları, Devlet lehine gerçekleştirilen bu ölüme bağlı tasarruflarla ihlal edilmiş olursa, tenkis davası açılması rizikosunu ile karşılaşılabilir⁷⁹.

Devlet'in iradi mirasçılığı söz konusu olduğunda tereke borçlarından sorumluluğu, diğer tüm atanmış (iradi) mirasçılar gibi sınırsız bir sorumluluk mu yoksa Devlet'in yasal mirasçılığında olduğu üzere; tutulan defterlerde yer alan ve terekeden eline geçen değerler ile sınırlı bir sorumluluk mu olmalıdır? Bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Devlet'in mirasçı atanması halinde, kanuni mirasçılığında farklı olarak, mirasbırakanın borçlarından diğer tüm mirasçılar gibi sınırsız sorumluluğu bulunması gerektiği yönünde bir görüş mevcuttur⁸⁰. Bu görüşe karşı olan diğer yazarlara göre ise; TMK. madde 631/ f.2'de yer alan ve Devlet'in mirasbırakanın borçlarından ötürü sadece deftere yazılmış borçlardan ve miras yoluyla edindiği değerler ölçüsünde sorumlu olacağı ilkesi, Devlet'in yasal mirasçı kılınması durumuna münhasır değildir. Devletin yasal ya da iradi mirasçı kılınmış olması sonucu değiştirmez⁸¹. Devlet her iki tip mirasçılığında da, tereke borçlarından ötürü, sadece kendisine intikal eden malvarlığı değerleri ile sınırlı olacak biçimde sorumlu tutulabilir.

Kanaatimizce birinci görüş yani Devlet'in iradi mirasçı kılınmış olması durumunda, sorumluluğunun diğer atanmış mirasçılardan hiçbir farklılık arzetyeceği ve mirasbırakanın borçlarından sadece deftere yazılmış olan ve tereke yoluyla kendi-

⁷⁷ BERKİ, Ş., s. 123.

⁷⁸ Olması gereken hukuk bakımından mirasçıları saklı paylı olan ve olmayan tarzda ayırmayı doğru bulmayan, tüm yasal mirasçıların saklı paylı mirasçılar olmaları gerektiğini savunan ve mirasbırakanın tasarruf serbestisi kapsamında dilediği kişileri iradi mirasçı yapabilmesinde, Kanun-koyucu'nun ratio legis'ine aykırılık bulunduğunu ileri süren yazar için bkz: BERKİ, Ş., s. 126, dpn.13.

⁷⁹ BERKİ, Ş., s. 128.

⁸⁰ Bu görüşteki yazarlar için bkz: AYAN, s. 72; KÖPRÜLÜ, s. 106; ÖZUĞUR, s. 53.

⁸¹ Bu görüşü savunan yazarlar için bkz: BAYGIN, s. 61; ÖZTAN, s. 64.

sine intikal eden malvarlığı değerleri ile sınırlı olarak değil, sınırsız ve müteselsilen sorumlu olması gerektiği görüşü daha yerinde görünmektedir. Zira Devlet atanmış mirasçı olduğunda, kendisine intikal edecek terekenin borca batık olduğunu ve tereke borçları karşılandığında kendisine hiç bir malvarlığı değerinin kalmayacağını tespit ettiğinde, TMK. m. 605/f.1 uyarınca miras reddedebilecektir. Devlet'in atanmış mirasçı kılınmasında farklı bir mantık yürürlüktedir. Devlet, mirasbırakanın saklı paylı veya saklı paylı olmayan yasal mirasçıları bulursa dahi atanmış mirasçı konumunda olabilir. Devlet'in zorunlu kanuni mirasçılığında söz konusu olan mantığın burada gözetilmesine gerek olmadığı, ortada başkaca mirasçılar da bulunabileceği, Devlet'in mirasçılığının terekeyi sahipsiz bırakmama amacına hizmet etmeyeceği göz önüne alındığında, iradi mirasçı Devlet, miras dilediği gibi reddetmek olanağına sahiptir. Miras ret hakkı ile borca batık terekeden kendini koruyabilecek olan Devlet'i, tutulan defterlerde yer alan ve terekeden eline geçen değerler ile sınırlı sorumluluk kalkını ile ikinci bir kez korumaya gerek yoktur. Kanaatimizce Devlet'in, atanmış mirasçı olduğunda tereke borçlarından sorumluluğu, diğer tüm yasal ve atanmış mirasçılar gibi sınırsız sorumluluk olarak değerlendirilmeli ve Devlet'e bu yönde istisnai bir koruma tanınmamalıdır⁸².

VII. Devletin Yasal Mirasçılığının İstisnaları

Devlet'in yasal mirasçılığına ilişkin TMK. madde 501'de yer alan kuraldan ayrılan düzenlemelere rastlamak mümkündür. Bu istisnai durumlarda, mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası Devlet'e intikal etmek yerine, aşağıda açıklanacağı üzere, başka kurumlara geçmektedir.

Devlet'in nihai yasal mirasçılığı ana kuralından ayrılan düzenlemelerden ilki, 2762 Sayılı, 05.06.1935 kabul tarihli Eski (Mülga) Vakıflar Kanunu'nun 29. maddesine, 22.09.1983 tarihinde 2888 Sayılı Kanun'un 2. maddesiyle getirilen değişikliktir. Bu hükme göre: "...mülkiyeti mutasarrıfına geçmiş olan ... taşınmazların mahlulen vakfına rücu edeceği" düzenlenmişti. Mülga Kanun hükmünde bahsolunan taşınmazların maliklerinin Devlet'ten başka mirasçı bırakmadan ölmeleri halinde, mukataalı veya icareteynli vakıf mallarının mülkiyetleri mahlulen vakfa geçecekti⁸³.

Benzer düzenleme, eski Vakıflar Kanunu'nun yerine yürürlüğe giren, 5737 Sayılı, 20/2/2008 kabul tarihli, 26800 Sayılı ve 27/2/2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Vakıflar Kanunu'nun 17. maddesinde yer almaktadır. Bu madde uyarınca: "Tasarıf edenlerin veya maliklerin mirasçı bırakmadan ölümleri, kaybolmaları, terk veya mübadil gibi durumlara düşmeleri halinde icareteynli ve mukataalı taşınmaz mal-

⁸² Aynı görüşü paylaştığımız yazar için bkz: HELVACI, s. 48, dpn. 99.

⁸³ ÖZUĞUR, s. 52; KOCAYUSUPFAŞAOĞLU, s. 205; SUNGURBEY, İsmet, Medeni Hukuk Sorunları, Cilt 6, İstanbul 1994, § 133, s. 145 - 164.

ların mülkiyeti vakfı adına tescil edilir.” Bu düzenleme, mülga Vakıflar Kanunu’ndaki hüküm ile paralel niteliktedir. Mirasçı bırakmadan ölen kişilerin terekelerinin, nihai yasal mirasçı olarak Devlet’e geçmesi gerektiği ilkesinin istisnasını teşkil eden bu hüküm, eski Vakıflar Kanunu’nda yer alan 29. maddeye herhangi bir değişiklik getirmiş değildir. 5737 Sayılı Vakıflar Kanunu’nun 17. maddesinin, Devlet’in yasal mirasçılığına getirilmiş istisnai bir düzenleme olduğuna ilişkin pek çok mahkeme kararı mevcuttur⁸⁴. Adı geçen yasal düzenleme kapsamına giren taşınmazların malikleri, geride mirasçı bırakmaksızın öldüklerinde, taşınmazları yasal mirasçı sıfatıyla Devlet’e değil, icareteyn veya mukataa sahibi vakfa intikal eder⁸⁵.

Devlet’in yasal mirasçılığına getirilmiş bir diğer istisna hükmü de; 24/5/1983 Kabul Tarihli, 27.5.1983 tarihinde ve 18059 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 28. maddesidir. 28. madde uyarınca: *“Kuruma bağlı kuruluşlarda bakılmakta iken mirasçı bırakmaksızın ölen kimselerin mirası Kuruma geçer. Kurum terekenin borcundan ancak, kendisine geçen mallar ölçüsünde sorumlu olur”*. Bu düzenleme de, Devlet’in nihai yasal mirasçılığının istisnasını teşkil eder⁸⁶. Kuruma bağlı kuruluşlarda bakılırken ölen ve mirasçısı bulunmayan kişilerin mirası, TMK. m. 501 uyarınca Devlet’e intikal etmez. 2828 Sayılı Kanun’un 28. maddesindeki özel düzenlemeye göre, Kurum mi-

⁸⁴ Yargıtay 1. HD., E. 2010/9708, K. 2010/10514, T. 18.10.2010 (www.kazanci.com); Yargıtay 1. HD., E. 2011/4029, K. 2011/5106, T. 28.4.2011 (www.kazanci.com); Yargıtay 1. HD., E. 2012/1969, K. 2012/4695, T. 25.4.2012 (www.kazanci.com) “Davacı Vakıflar İdaresi, anılan taşınmazın aslının vakif olduğu, icareteynli taşınmazlardan olup mutasarrıflarının gaip olması nedeniyle kayyumla idare süresinin dolduğu iddiasıyla tapu kaydındaki kayyum şerhinin kaldırılarak taşınmazın vakfı adına tescili isteği ile eldeki davayı açmıştır. Bozma ilamı uyarınca tefrik kararı verilen “kayyum şerhinin kaldırılması” isteği bakımından, görevli mahkemede “şerhin kaldırılmasına” karar verildiği gerekçesiyle bu konuda hüküm kurulmasına yer olmadığına, çekişmeli taşınmazın aslının vakif olduğu belirlenmek suretiyle 2762 sayılı Yasayı yürürlükten kaldıran 5737 sayılı Vakıflar Yasasının 17. maddesi hükmü uyarınca davanın kabul edilmiş olmasında bir isabetsizlik yoktur.”; Yargıtay 1. HD., E. 2012/7845, K. 2012/ 12395, T. 6.11.2012 2012 (www.kazanci.com) “Mahkemece, tapu kaydında yazılı malik (mutasarrıf) Mustafa kızı H’nin mirasçılarının bulunması nedeniyle Vakıflar Yasasının 17. maddesinde yazılı koşulların oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.”; Yargıtay 1. HD., E. 2013/208, K. 2013/1576, T. 8.2.2013 (www.kazanci.com); Yargıtay 1. HD., E. 2014/ 11356, K. 2014/18999, T. 4.12.2014 (www.kazanci.com) “Bilindiği üzere, 5737 Sayılı Yasanın 17. maddesinde, “Tasaruf edenlerin veya maliklerin mirasçı bırakmadan ölümleri, kaybolmaları, terk veya mübadil gibi durumlara düşmeleri halinde icareteynli ve mukataalı taşınmaz malların mülkiyeti vakfi adına tescil edilir” hükmüne yer verilmiş olup, taşınmazın vakfi adına tescil kararı verilebilmesi için kayıt malikinin mirasçı bırakmadan ölmesi veya gaip bulunması ayrıca taşınmazın icareteynli ya da mukataalı vakif taşınmazı olması hususlarının kanıtlanması gerektiğinde kuşku yoktur.”

⁸⁵ Bu konuya ilişkin olarak bkz: ÇINAR, Ömer, “Taviz Bedeli ve İcareteynli ve Mukataalı Vakıfların Tasfiyesi”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XV, S. 1 – 2, Haziran 2011, s. 105 – 117.

⁸⁶ ÖZUĞUR, s. 52; s. 54.

rasçı olur ve terekenin borcundan saf anlamda eşyayla bağlı bir sorumluluğu doğar⁸⁷. Bu Kanun'da adı geçen Kurum ise, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 3. Maddesi g) bendinde tanımlanmıştır. Kurum, bu Kanun'la kurulmuş olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüdür.

2828 Sayılı Kanun'un amacı, “*korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemek*”tir (m.1). Bu Kanun kapsamına sosyal hizmetlerle ilgili tüm kamu kurumu ve kuruluşları ile gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışanlarla ayrıca sosyal hizmetlerden faydalanan ve faydalanacak olanlar girmektedir (m. 2)⁸⁸.

Bu Kanun'la, 15.05.1957 tarihli 6972 Sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” yürürlükten kaldırılmıştır. Adı geçen Mülga Kanun'un 27. maddesi de Devlet'in yasal mirasçılığına istisna getirmekteydi. Bu hükümde, “*Ücretle çalıştırılan çocukların ölümü halinde kanuni mirasçıları yoksa, birikmiş olan paraları bağlı oldukları birliklere intikal eder.*” şeklinde bir düzenleme mevcuttu. Yürürlükten kalkan bu hüküm uyarınca, ücretle çalıştırılan çocuklar öldüğünde, yasal mirasçıları da bulunmamaktaysa, birikmiş olan paralarının ilgili birliğe irat olarak kaydedileceğini söylemek mümkündü. Bu Kanun'un yürürlükte olduğu dönemde, incelediğimiz hükme ilişkin olarak birliklerin bu paralara el koymasının, yasal mirasçı sıfatıyla mı olduğu; yoksa Devlet'in yasal mirasçılığı ilkesinin sabit kaldığı ancak birikmiş paraların birliğe kalmasının bir vasiyet alacağı mı meydana getirdiği tartışılmaktaydı⁸⁹. Yürürlükten kalkan 6972 Sayılı Kanun'un 27. maddesi metninin bu ikinci görüşe daha elverişli olduğunu düşünmekteyim. Devlet, ücretle çalıştırılan çocukların ölümünde, yasal mirasçıları bulunmamaktaysa yine yasal mirasçı olacak; ancak terekede birikmiş paralar mevcutsa, bunlar üzerinde ilgili birliğin bir vasiyet alacağı bulunacaktır.

Yürürlükten kalkan 6972 Sayılı Kanun ve yürürlükte bulunan 2828 Sayılı Kanun, birlikte nazara alındığında, yürürlükteki yasal düzenlemenin, Devlet'in yasal mirasçılığı ilkesine bir istisna getirdiği her türlü tartışmadan uzak olarak söylenebilecektir⁹⁰.

⁸⁷ Bu konuda çalışmamızın “III- DEVLET'İN YASAL MİRASÇILIĞININ SONUÇLARI” bölümüne bakınız. Vakıflar Kanunu'nun 17. maddesinin ikinci cümlesinde yer alan: “Kurum terekenin borcundan ancak kendisine geçen mallar ölçüsünde sorumlu olur” ifadesinin de TMK. m. 631/f.2 gibi yorumlanması ve Kurum'un sorumluluğunun, saf anlamda eşyayla bağlı bir sorumluluk olarak algılanması gerektiğini düşünmekteyim.

⁸⁸ **GÜZEL**, Ali / **OKUR**, Ali Rıza / **CANIKLIOĞLU**, Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, Yenilenmiş 15. Bası, İstanbul 2014, s. 1058, 1059.

⁸⁹ Bu tartışmalar ile ilgili detaylı açıklamalar için bkz: **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, s. 119 – 120; **SEROZAN / ENGİN**, s. 206.

⁹⁰ Aynı kanaatteki yazar için bkz: **SEROZAN / ENGİN**, s. 206.